هەواری خاڵی

شەو ڕاشکابوو، موسەجەلەکەمان کاری دەکرد، شریتەکە ئارام ئارام هەڵدەوێژندار. گۆرانییە کوردییە خۆشەکانمان یەک لە دوای یەک دەبیستن. هەر من و ئەو بووین. کەسی دیکەمان بەدەورەوە نەبوو. پیرە مات و بێدەنگ بوو، چاوە لێڵ و سیسەکانی لێک نابوون، جگەرە لەنێو ئەنگوستە ڕەق و تەقەکانیدا دووکەڵی دەکرد و بە خۆڕایی دەسووتا. دەنگی حەسەن زیرەک و خالەقی و مەلا حوسێنمان گوێ لێ دەبوو.

شریت گەییشتە سەر دەنگی "ماملێ" کە دەمزانی زۆری پێخۆشە. کەچی لەپڕ وەک گۆزێکیان ئاوی سارد پێدا کردبێ. تێکڕا بوو، داچڵەکی چاوی هەڵبڕی، دەوروبەری خۆی بەسەر کردەوە و بە دەنگێکی نووساو و لەرزۆک کە دەتگوت لە بنەبانی ئەشکەوتەوە دێ گوتی: "کاکە بەسە تۆ خوا بێدەنگی کە" دەسبەجێ ئەنگوستم لەسەر دوگمەی موسەجەلەکە داگرت.

بەڵام سەرم سوڕما و لە دڵی خۆمدا گووتم:

یانی چی؟ بۆ وای بەسەر هات؟ بۆ ڕەنگی بزرکا؟ بۆ پەشۆکا؟ بۆ تکای لێکردم موسەجەلەکە بکوژێنمەوە؟ خۆ ئەو دۆستی نیزیکی ماملێییە، ماملێی زۆر خۆش دەوێ و گۆرانییەکانی گەلێک پێ خۆشن. جاران کە گۆرانییەکانی ماملێمان لێدەدا سەرتاپای دەبوو

به گوێ و مووی لێ نەدەبزووت، دەبوو ئێمەش ورتەمان لەبەر نەیەتە دەر، دەنا لێمان تووڕە دەبوو، دەیگوت:

"دەنگی زوڵاڵ و ئاسمانی ئەم هونەرمەندە خەمم دەڕەوێنێ، کوڵ و کۆم دادەمرکێنێ، ئۆخژنم دەخاتە نێو دڵ و دەروون".

ئەدی چۆنە ئەمشەو گۆڕاوە؟ بۆ نایەوێ گوێی لە دەنگی ئەم خۆشخوانە مەزنە بێ؟
دوو مژی توندی لە جگەرەکە دا دووکەڵی بە زار و تفنکدا هاتە دەر، بە تووڕەیی لە ژێر جگەرەکەیدا کوژاندییەوە و هەڵی پرواند.دیسان مات بۆوە، هەناسەیەکی سارد و درێژی هەڵکێشا، لێوی کرۆشت، دەستی وەبەر چەنەی دا و چاوی بێ ترووکان لە سووچێکی ژوورەکە بڕی. خەمێکی قووڵ، ئازارێکی بێ ئامان و دەردێکی گرانی لە سیمادا بەدی دەکرا. وەک پیرە هەڵۆیەکی باڵ وەریوی چەنگ شکاوی لە ڕاو کەوتووم دەهاتە پێش چاو. وێ دەچوو بیر لە ڕۆژانی خۆشی و هەڕەتی لاوەتی خۆی بکاتەوە کە تازە بەهیوا نییە بگەڕێتەوە. لە مێژ بوو هاودەم و هاودەنگ بووین، باشم دەناسی و دەمزانی ئەو کاتەی کۆنە برینەکانی دەکولێنەوە و ناسۆرەکانی تەشەنە دەبنەوە و ژان لە دەروونیدا پەنگ دەخواتەوە، تووشی ئەم حاڵە دەبێ پێی خۆش نییە بیدوێنین. جاری وا بەجێم دەهێشت، لێی دەگەڕام بەتەنێ لە نێو خەمەکانیدا بتلێتەوە و خۆی

دەرمانێک بۆ دەردەکەی بدۆزێتەوە. بەڵام ئەمجارە لێم بوو بە وەسوەسە، نەمدەزانی بۆ وای بەسەر هات؟ دەمویست هەرچۆنێ بێ لەم ڕازە بگەم، جگەرەیەکم بۆ داگیرساند و دامە دەستی.

بزەیەکی تاڵ لێوە وشک و بەبارەکانی لێک هەڵپچڕین، ئەم بزە غیرەتی لەبەر نام بڵێم:
"مامە گیان! پێم سەیرە ئەوە بۆ لە ماملێ زیز بووی؟ خۆ تۆ جاران ماملێت بە هونەرمەندێکی گەورە ناو دەبرد و گۆرانییەکانت زۆر پێ خۆش بوون".
کەمێک بە تووڕەییییەوە گوتی:

"من لە ماملێ زیز بووم؟ نا، ئەم تاقە گۆرانییەم پێ خۆش نییە".

گوتم:
" نەکا هەوای گۆرانییەکە ناڕەسەن بێ؟"

لەبیرم بوو دەگەڵ ئەو هەموو ڕێزەی بۆ مامڵێی دادەنێ ڕەخنەشی لێ دەگرێ و پێی ناخۆشە جار جار هەوای ناڕەسەن دەڵێ کە مایەی مۆسیقای بێگانەیان پێوە دیارە. زۆر جار دەیگوت چونکە مامڵێ خۆشخوانێکی گەورە و بەناوبانگە و دەنگی داخوازی زۆرن و لاوەکان وەدووی دەکەون، زیاتر لەو کەسانەی ناشیانە و نەزانانە ئەم کارەی دەکەن، بەڵام خەڵک پێشوازیان ناکا، زیان لە مووزیکی نەتەوایەتیمان دەدا.
گوتی:
" کارم بە ڕەسەنی و ناڕەسەنی هەوایەکە نەداوە، دەنگی مامڵێم لە هەموو حاڵێکدا پێ خۆشە، بەڵام تەعبیرێک لە شێعری سەربەندی گۆرانییەکەدا هەیە کە ئازارم دەدا و گەلێکم ئازار دەدا".

گوتم کام تەعبیر؟ دەمویستبەوردبوونەوە لە تەعبیرەکە ڕازەکە بدۆزمەوە و مەتەڵەکە هەڵێنم.

گوتی: تەعبیری(گەییمە هەواری خاڵی). ئەم تەعبیرە بیرەوەرییەکی کۆن و تاڵم دێنێتەوە یاد، کە ڕابردنی ڕۆژگار و تاڵ و سوێری ژیان تا ئێستا نەیتوانیوە ژیلەمۆی فەرامۆشی بەسەردا بکا.

هەوداکەم هێندەی دیکە لێ ئاڵۆز بوو، دڵم هێندەی دیکە کەوتە خرت و پرت. خوایە دەبێ ئەم چەند ووشە ساکارانە چ بیرەوەرییەک بخەنەوە یادی ئەم پیرە،زورهانە، ڕەنجەڕۆیە؟ کە لە ژیانی درێژ و پڕ مەترسیی خۆیدا تووشی کارەساتی گەلێک گەورە و گران و ڕووداوی فرە بەسام و تاڵ هاتووە. زۆری ڕەنج و کوێرەوەری و ئاوارەیی و دەبەدەری دیوە، سارد و گەرمی ڕۆژگاری چێشتووە و شەو و شەونخوونی کێشاوە و لەگژ بەدکاران ڕۆچووە و لەبەر زۆرداران دای نەنواندووە و لە پێناو ژیاندا زۆر جار تا لێواری گۆڕ ڕۆییشتوە. نەمدەوێرا بیهارووژێنم، لە خۆم ڕانەدەدی لێی بپرسم، دڵنیا نەبووم وەڵامم دەداتەوە، کەم وابوو پرێسکەی دڵی بۆ کەس بکاتەوە و ڕازە کۆنەکانی بدرکێنێ، ناچار بێدەنگ بووم و چاوم لە سەروسیمای پیاوانە و پیرانەی بڕی، ئەویش کڕ و مات بوو. دیار بوو دەریای دەروونی شەپۆلان دەدا و کوورەی لە جۆشی هەناوی ئاورینگان داوێ. پاش ماوەیەک بێدەنگی شریتەکەم لەدوو دا تا گۆرانییەکی دیکەی ماملێم دۆزییەوە، دەنگم دایە، پیرە هۆشی هاتەوە بەرخۆی، سوورایی خۆشی و شادی لە کۆڵمە سیس و چرچ و بێ ڕەنگەکانیدا پەیدا بوو. بەتاسەوە گوێی بۆ گۆرانییەکە هەڵخست تا تەواو بوو. بە زەردەخەنەوە گوتی:

"برا! تۆ ئەوەم بۆ لێدە بزانە پێم خۆشە یا نا؟"

هەستا خەریک بوو بڕوا بەڕووهەڵماڵاوی پێشم لێ گرت و گوتم:

پێت نەگوتم ئەم گۆرانییە چ بیرەوەرییەکت دەخاتەوە یاد و ئەوەندەت ئازار دەدا؟ چرژا، لێوی لەرزین، نێوچاوانی گرژ کرد و گوتی "لەم دونیا پان و بەرینەدا هەموو کەس هێندێکی ڕازی ئەوتۆ هەن کە بۆ نیزیکترین کەسیان ناگێڕێتەوە و دەگەڵ خۆیان دەباتە ژێر گڵ. ئەم ڕازەی منیش لەوانەیە، تا ئێستا کەس لێی نەبیستووم. تۆش بیزانی چ قازانجت پێ ناگا و نەیزانی چ زیانت لێ ناکەوێ".

زانیم زۆر قەڵس نییە بۆیە گوتم:

نازانم بۆ ئەوەندەم پێ خۆشە لەو ڕازە بگەم، بەڵام ئەگەر درکاندنی زیانی بۆ تۆ هەبێ گرێنەت لێ ناگرم.

زۆر توند کۆکی، دەستی بە سنگەوە گرت و دانیشتەوە و گوتی:

"پیاو، واز ناهێنی، لەکۆڵم نابیتەوە، دەوەرە بۆت بگێڕمەوە: ئەو سەردەمەی من لە تافی لاوەتی دا بووم، هێشتا شەری دووهەمی جیهانی نەقەومابوو. دنیا ئەو هەموو ئاڵوگۆڕەی بەسەردا نەهاتبوو، ژیان زۆر ساکارتر بوو و بەتایبەتی وڵاتەکەی ئێمەلە ئێستاش پاشکەوتووتر بوو. هیچ شارێکی کوردستان بەرق و کارەبای نەبوو، هێشتا لە دێهات چرای ڕۆن گەرچەک چۆڵە چرا مابوون و ئاگر بە بەرد و ئەستێ هەڵدەکرا. هەرچەند تاک و تووک ئۆتۆمبێل بە ڕێگا ناخۆش و ناهەموارەکانیدا ڕادەبردن. بەڵام هێشتا باشترین ماڵی سواری ئەسب بوو. شازدە، حەڤدە ساڵە بووم کە دەستم لە خوێندن هەڵگرت و چوومەوە دێ. باوکم ئەسپێکی زۆر جوان و باش و تفەنگێکی ڕاوێی دامێ، وەک هەموو دنیام هەبێ وا بوو، زۆرم شایی بە خۆم بوو.

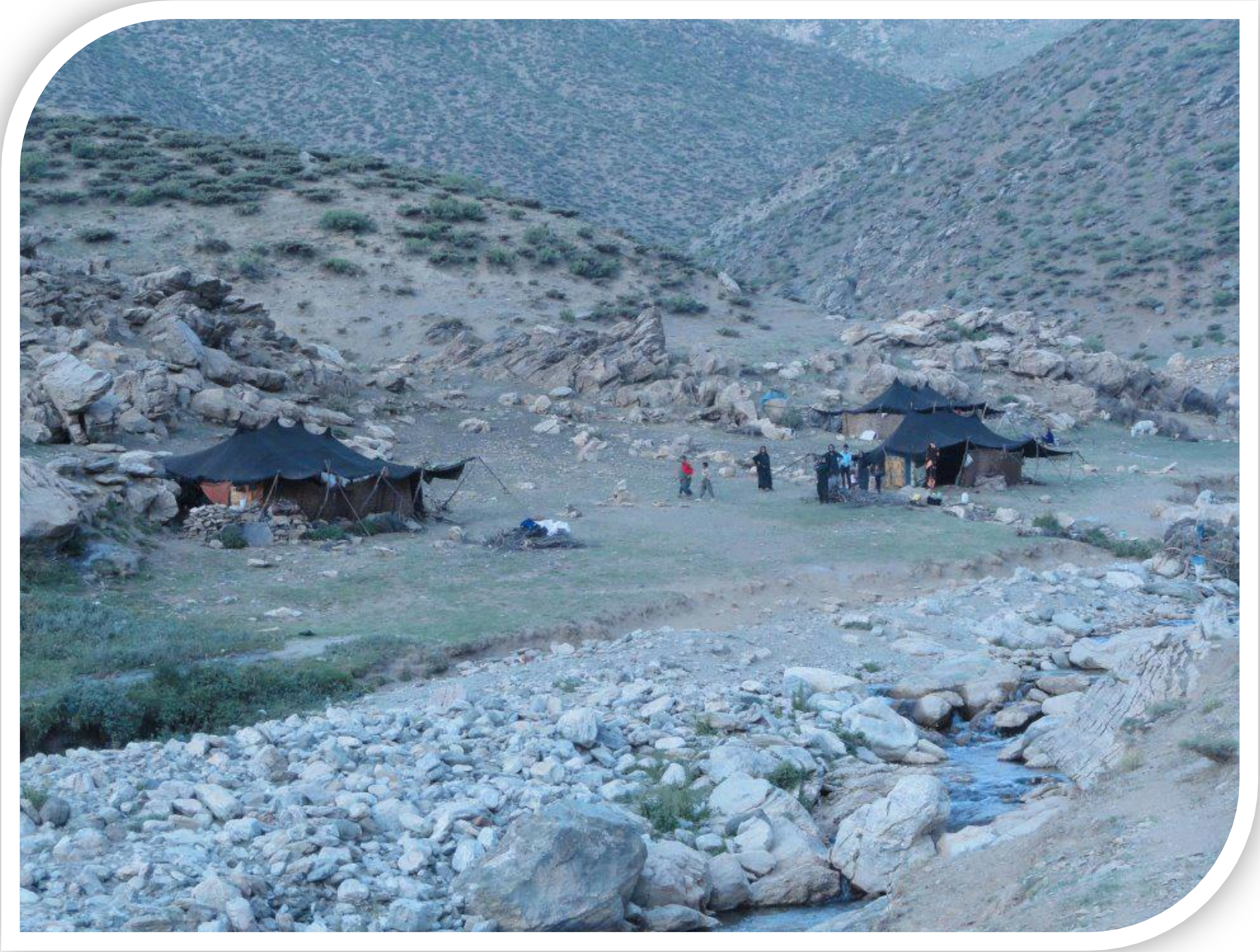

هەموو ڕۆژێ بەیانی زوو سوار دەبووم و بە دەشت و مەزرادا دەگەڕام، پاش نیوەڕۆیانیش دەستم دەدایە تفەنگ و دەچوومە ڕاو.

پاییز داهات، کار و بار لە کەمێی دا،ڕاو خۆستر بوو، ڕۆژێک پیرە ڕاوکەرێک پێی گوتم کەو ڕەو دەستی پێ کردووە، کەوێکی زۆری تەرەکەمە لە فلان کێو کۆبوونەوە کە هەم

ماندوون و هەم ناشارەزا، ڕاویان خۆشە و کوشتنیان هاسانە، ئەگەر زوو لێیان وەخۆ نەکەوی بەرەو گەرمێن دەڕۆن و لە کیست دەچن.

بەیانی دەستم دا تفەنگ لە لاقانم وەرێنا و خۆم گەیاندە چیا. ڕاستی دەکرد، وەک خیز و خۆڵی کەو لێ بوو، هەرچەن ناشی بووم و ڕاوم نەدەزانی و باشم نەدەنگاوت، دیسان زۆرم کوشت.

ئێواری ماندوو و شەکەت، بەڵام شاد و بە کەیف بەرەو ماڵ بوومەوە، یەکەم جار بوو توورەکەی ڕاویم ئەوەندەی نێچیر تێدابێ،لام دا سەر کانیاوێک کەمێک بحەسێمەوە. تەماشام کرد ڕەشماڵێکی گەورە لەسەرچاوە کانییەکە هەڵدراوە. ڕێگام بەبەر دەرکی تاوڵەکەدا بوو، دیتم کیژێکی باڵابەرزی، بەژن باریک، گەندومی، کوڵمە سووری، چاو و برۆ ڕەش و کەزیٚ شۆڕی زۆر جوان و ڕەزا سووک لەبەر دەرکی چادر ڕاوەستاوە و تەشی دەڕێسیٚ. لێی نیزیک بوومەوە، بەراستی حەپەسام و پێم لە بەند چوون، بە شەرمەوە سڵاوم لیٚ کرد. لام وا بوو جوابم ناداتەوە و خۆی لە ژووریٚ داویٚ. کەچی بە ڕووخۆسی جوابی دامەوە، بە گەرمی بەخێرهاتنی کردم و گوتی: فەرموو لادە چامان سازە پیاڵەیەک چا بخۆوە. گوتم : ڕۆژم لیٚ درەنگە، ناگەمەوە، بە زیاد بیٚ. بەڵام لە دڵی خۆمدا زۆرم پیٚ خۆش بوو لادەم و هیچ نەبێتاوێک لە بەژن و باڵا و ڕەنگ و ڕووی ئەم کیژە ناسک و نازدار و شۆخ و لەبارە بفکرم، کە هەر ئەمجار چاوم پیٚ کەوتووە و نازانم خەڵکی کۆییە کچی کێیە؟ خەریک بوو بڕۆم و تێپەڕم دەستی بە سوێندان کرد و گوتی: نابیٚ بڕۆی. چوومە ژوور لە لامێردانی، لێفەیەکی خاوێنی بۆ لەسەر لبادان ڕاخستم. چووە کولێنیٚ هێندەی فووی لە قەننەی کەی، کەوڵێک نان و جامێک شیرێژ و ڕۆن و تاسێک دۆی ترشی ساردی لە پێش دانام. بۆ خۆشی شانی وە دیرەگی تاوڵیٚ دا و ڕاوەستا. تا پتری تیٚ دەفکریم زیاترم پیٚ جوان بوو، نەمدەتوانی چاوی لیٚ بتروکێنم.

ئەویش چاوی لە من نەدەتروکاند، گوتم بۆ ڕاوەستاوی، دانیشە. بێ پەروایانە زۆر لە نیزیکم دانیشت، ئەو لە من باو خۆشتر بوو، ڕەنگبوو یەک دوو ساڵ لە من بەتەمەنتر بێ، ئەو گەورە کچ بوو و من مێر منداڵ، دیار بوو لە دڵداریشدا ئەزموونی زیاترە. وردە وردە،شەرمم شکا و لێم پرسی: ناوت چییە؟ کچی کێی؟بە ڕاشکاوی و بە دەنگێکی سیحراوی گوتی: ناوم هەمینە، کچی پیاوێکی مەڕداری دەوڵەمەند بوو، ماڵیان ڕێگای چوار ڕۆژی کاروانێ لێرەوە دوور بوو. بە دوای لەوەڕگەدا گەیبوونە ئێرە. گوتی: چوار بێریم دەگەڵن ناردوومنە ئاوردووان. خۆم پێ ڕانەگیرا و گووتم: خۆشم دەوێی. بە نازەوە پێکەنی و گوتی ئەیەڕۆ!(کەنگر و قوماش نابنە وێڵداش). کورتی ببڕمەوە لە ماوەیەکی کورتدا نامۆییمان لە نێواندا نەما.

بەڵێنی پێدام هەموو ڕۆژێ پاڵێنی بۆم بێتە بن بەردێک کە لەودیوی چادرەکەیان بوو. هەموو ڕۆژێ بێ نێوبڕ بە بیانووی ڕاو دەچووم یا باشتر بڵێم دەفڕیم بۆ ژوانگەکەمان. هەموو جارێ کە دەچووم ئەو لەوێندەری چاوەنوارم بوو. بە هیچ زمانێک ناتوانم خۆشی

و شادی ئەو ماوەت بۆ بگێڕمەوە کە پێکەوە ڕامانبوارد. بەڵام خۆشترین دڵداریم بووە. ڕۆژێکیان بە عادەتی ڕۆژان دەستم دا تفەنگ و لە بەندەن هەڵبووم. هەوراز و سەربەرەژێرم نەدەزانی. ەک نا دەفڕیم، دەمویست زووتر بگەمە جێ ژوان، دەمەویست زووتر چاوم بە چاوی (هەمین) بکەویتەوە، دەمەویست لەشە نەرم و نۆڵ و گەرم و گوڕەکەی لە ئامێز بگرم. چاو لە چاوە جوانەکانی ببڕم. لێوە ناسک و ئاڵەکانی بمژم. مەمکە تورت و خڕەکانی بگوشم. دەمویست گوێم لە دەنگە خۆش و ناسک و خەمڕەوێنەکەی بێ. خۆی بەقوربان و سەدەقە بکەم. هەرچەند ڕێگاکەم زۆر نیزیک نەبوو بەڵام زۆر زوو خۆم گەیاندێ. پشووم سوار بوو هەناسە بڕکەم گەیشتێ. چوومە بن بەردەکە کەسی لێ نەبوو. دڵم داخوربۆ نەهاتووە؟ بۆ دیار نییە؟ لێم نەتۆرابێ؟

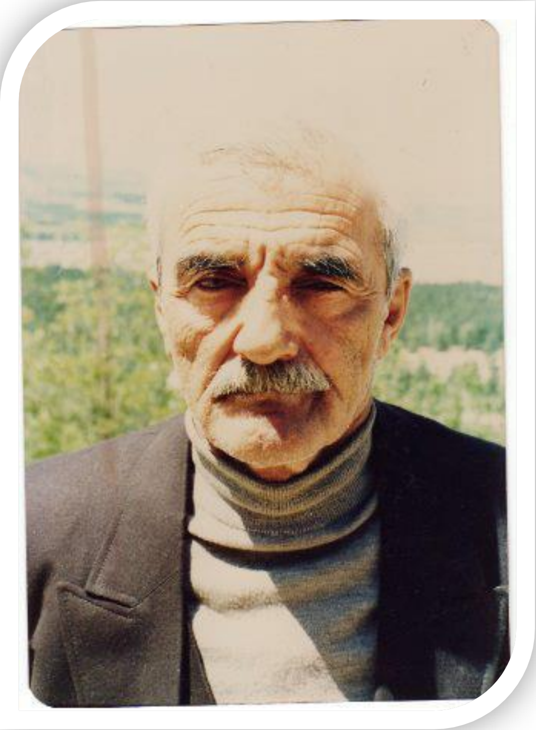

نا نا دوێنێ بە خۆشی لێک جوێ بووینەوە. ئاگام لێ بوو تا ئاوا بوو چەند ئاوڕی ئاسکانەی لێ دامەوە. باوکی بە کەین و بەینەکەی نەزانیبێ؟ ئەو پرسیارانەم لە خۆم دەکرد و وەڵامێکم بۆ نەدەدۆزرایەوە، دەتگوت لەسەر پۆلوان دانیشتووم، حەجمینم لێ هەڵگیرا، ئۆقرەم لێ بڕا، چیدی خۆم بۆ زەوت نەکرا. بە سینگە خشکە لە بستۆکە ئاوا بووم، ئەودەمی زانیم چم لێ قەوماوە؟

ڕەشماڵ لە جێی خۆی نەمابوو. دەگەڕام بۆ جێ هەوارەکەی. لەوێ دانیشتم. لێت نەشارمەوە، تێر تێر گریام و شینێکی باشم گێڕا. قەت هەمینم نەدیتەوە. نازانم ماوە یا مردووە؟ ئەگەر مابێ دەبێ ئەویش وەک من پیر و کەنفت بووبێ، بەڵام هەرگیز فەرامۆشم نەکردووە و ئێستاش لە خیاڵدا وەک کچە جوانەکەی ئەودەمیم دێتە پێش چاو. ناتوانم بەخۆمی بسەلمێنم پیر بووە و پیری دزێو و ناشیرینی کردووە. سی ساڵ بەسەر ئەو ڕۆژەدا ڕابواردووە. منیش دنیام زۆر قوونەکەو کردووە لە تاڵی و ناخۆشییان ڕاهاتووم و ڕۆژگار خاراندوومی. بەڵام هەرچەن جارێک بەسەر هەواری خاڵیدا کەوتووم بەخۆم نەبووە گراوم". مامە پیرە هەستا بڕوا لە حاڵێکدا کە گریانی لە ئەوکی گیرابوو و فرمێسکی لە چاواندا قەتیس مابوون، چەند هەنگاوێک ڕۆییشت و ئاوڕێکی لێدامەوە و گوتی:

"بۆیە گوتم ئەم گۆرانییە لێ مەدە!"

هێمن